

اثرات «پیری جمعیت» بر اقتصاد، مثبت است یا منفی؟!

متخصصین معتقدند پیری جمعیت می‌تواند هم اثرات منفی و هم اثرات مثبت بر رشد اقتصادی داشته باشد. محققان کشورمان برای بررسی بهتر این موضوع، داده‌های تلفیقی 146 کشور را مورد بررسی قرار داده‌اند و بر اساس نتایج حاصله، پیشنهادهایی را به‌منظور مدیریت این موضوع ارائه کرده‌اند.

متخصصین معتقدند پیری جمعیت می‌تواند هم اثرات منفی و هم اثرات مثبت بر رشد اقتصادی داشته باشد. محققان کشورمان برای بررسی بهتر این موضوع، داده‌های تلفیقی 146 کشور را مورد بررسی قرار داده‌اند و بر اساس نتایج حاصله، پیشنهادهایی را به‌منظور مدیریت این موضوع ارائه کرده‌اند.

به گزارش ایسنا، در نگاه اول، اثر منفی چنین موضوعی، بیشتر به چشم می‌آید؛ زیرا افزایش جمعیت سالخورده باعث سنگین‌تر شدن تأمین هزینه‌ها و امکانات موردنیاز آن‌ها می‌شود و چنین مشکلی بر ساختار و ترکیب تولید کالا و کارایی آن‌ها تغییراتی ایجاد می‌کند که بر رشد اقتصادی اثرگذار است. اما با واکاوی بیشتر مشخص می‌شود که پیری جمعیت اثرات مثبتی هم بر رشد دارد. بنابراین برآیند کلی اثرات، نامشخص است.

طبق نظر متخصصین، در دهه‌های آینده، کشورهای توسعه‌یافته با افزایش درصد افراد مسن و کاهش نیروی کار مواجه خواهند شد. بدین ترتیب، کاهش جمعیت فعال از نظر اقتصادی، باعث سبک‌تر شدن تأمین امکانات، مصارف و هزینه‌ها می‌شود و پس‌انداز کمتر در جوامع خواهد شد که این عوامل، سرمایه‌گذاری عمومی و در نتیجه، رشد اقتصادی را کاهش می‌دهند. از سویی امروزه امید به زندگی طولانی‌تری، افراد را به فعالیت اقتصادی بیشتر و طولانی‌تری وادار می‌کند که این موضوع می‌تواند اثر مثبتی بر رشد اقتصادی داشته باشد.

در این رابطه، پژوهشی توسط محققان ایرانی انجام شده که در آن بر یافتن پاسخ برای پرسش‌های زیر تمرکز شده است: آیا سالخوردگی جمعیت، بر رشد اقتصادی اثرگذار است؟ اگر اثرگذار است، این اثر مثبت است یا منفی و به چه میزان رشد اقتصادی را تغییر می‌دهد؟

برای انجام این پژوهش از داده‌های تلفیقی 146 کشور طی سال‌های 1990 تا 2013 استفاده شده و نخستین متغیر در آن، رشد اقتصادی بوده است. متغیر بعدی درصد جمعیت بالای 65 سال بوده که به‌عنوان شاخص پیری جمعیت در نظر گرفته شده است و در کنار این دو متغیر، متغیرهای کنترلی شامل نرخ رشد جمعیت، امید به زندگی، درآمد سرانه، نیروی کار و انباشت سرمایه نیز مورد بررسی واقع شده‌اند.

نتایج این تحقیق که توسط پژوهشگرانی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه انجام شده، نشان می‌دهد که نوسانی بودن اثر پیری بر رشد اقتصادی به دلیل ارتباط این اثرگذاری با شاخص‌های دیگر جمعیتی مانند امید به زندگی است.

بر اساس این نتایج، در کشورهایی که امید به زندگی بیش از 70 سال است، اثر پیری جمعیت بر رشد اقتصادی، منفی و در کشورهایی که امید به زندگی کمتر از 70 سال است، اثر یادشده مثبت است. این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده کاهش شدید بهره‌وری و کارایی از یک سن خاص به بعد باشد.

دکتر صالح قویدل، دانشیار دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه و همکارش در این تحقیق می‌گویند: «در این بررسی مشاهده شد علاوه بر این‌ها که شاخص‌های جمعیتی مانند امید به زندگی، بر میزان و جهت تأثیرگذاری پیری جمعیت بر رشد اقتصادی مؤثر هستند، پیری جمعیت نیز، خود، میزان و جهت اثرگذاری شاخص‌های جمعیتی را بر رشد اقتصادی تحت تأثیر قرار می‌دهد. یکی از این شاخص‌ها رشد جمعیت است».

به گفته این محققان: «برآوردها مشاهده شد که اگر جمعیت بالای 65 سال بیش از 20 درصد باشد، اثرگذاری رشد جمعیت بر رشد اقتصادی کاهش می‌یابد و حتی ممکن است منفی شود. اما در کشورهایی که

درصد جمعیت بالای 65 سال آن‌ها کمتر از 20 درصد است، اثرگذاری رشد جمعیت بر رشد اقتصادی مثبت است. برای مثال در کشورهای ژاپن، ایتالیا و آلمان که درصد جمعیت بالای 65 سال آن‌ها بیش از 20 درصد است، دیگر نمی‌توان ادعا کرد که رشد جمعیت بر رشد اقتصادی اثر مثبت دارد. بنابراین، حتی در کشورهایی که امید به زندگی در آن‌ها، بالای 70 سال است، ولی جمعیت بالای 65 سال آن‌ها از 20 درصد بیشتر است، احتمال کاهش رشد اقتصادی از ناحیه پیری جمعیت زیاد خواهد بود.

این محققان بر اساس یافته‌های این تحقیق پیشنهاد می‌کنند که دولت‌ها و حکومت‌ها در تغییر ساختار جمعیتی از سیاست‌های شتابزده خودداری کنند.

دکتر قوبدل و همکارش می‌گویند: «به نظر می‌رسد تغییر ساختار جمعیت جهان و همه کشورها به پیر شدن، موضوعی غیرقابل اجتناب است، هرچند حدود مرز پیر شدن جمعیت با توجه به تغییرات در سایر حوزه‌ها در آینده مشخص می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود کشورهای درحال توسعه که انتظار می‌رود در آینده دچار پیری جمعیت شوند، از سیاست‌های فعلی کشورهایی مانند ژاپن که با این پدیده روبرو هستند، الگو بگیرند».

شایان ذکر است نتایج پژوهش فوق، در فصل و نامۀ پژوهش‌های اقتصادی ایران و وابسته به دانشگاه علامه طباطبائی منتشر شده‌اند.